

Události „nepravé“ / Asociace a jejich „subjekt“

Události dělíme na pravé a nepravé (podle zdroje jejich sjednocení resp. „vykrojení“ z „chaosu skutečnosti“ – Rádl). Ale také nepravé události musíme ještě rozlišovat na takové, které jsou schopni „vnímat“ a „rozlišovat“ i vyšší živočichové (a nevíme přesně, kam až taková schopnost jde, nesmíme ji stanovit svévolně na příliš vysokém stupni), a také dávní lidé a dodnes velmi malé děti, a potom události které zprvu jen začínají mít a později dokonce nutně mají charakter dějový a později dějinný. Pavlovův kdysi slavný a dodnes připomínaný experiment se psy je zajímavý a dokonce může mít ještě dodnes svou důležitost, ale jen pod tou podmínkou, že v jeho analýza a spíš ještě ve svém tázání budeme obezřetnější. Pouhé konstatování, že psi začnou slintat, když se zazvoní, není vůbec vysvětleno, ale pouze pojmenováno, když užijeme termínu „asociace“. Náš důraz na „akce“ a jejich „subjekty“ nás vede k otázce: co je asociováno k čemu? Zvonění je nepochybně akce, a to akce experimentujícího vědce. Krmení psů je rovněž akce téhož experimentátora (eventuelně někoho jím pověřeného). Jsou to však nepochybně dvě různé akce, zatímco slintání je jakási vedlejší, sama o sobě smysluplná, ale rozhodně nikoli volní, záměrná, cílevědomá akce psů resp. spíše jejich automatická, fyziologická reakce na potravu. Jsou to nepochybně psi, kteří tedy slintáním reagují na blížící se potravu (nastávající krmení). Jsou to tedy psi, kteří do vnímání a dokonce očekávání „události“ krmení zahrnuli (ze svého hlediska vlastně omylem) i to, co ve skutečnosti k potravě nenáleží. To, že to psi nedělají vědomě či dokonce cílevědomě, nás ještě neopravňuje k tomu, abychom onu „asociaci“ vněmu zvonění s očekáváním krmení považovali ze jakýsi objektivní, dokonce kauzální automatismus, který nemá žádné agens, žádný činný „subjekt“. V tom se právě Hume principiálně mýlil, když – oprávněně – zamítl koncept kauzálního působení, ale pokusil se ho – mylně – nahradit „naším“ návykem, zvykem, aniž se řádně zeptal po základu a charakteru takových „návyků“ a zejména po tom, jak si nějaký subjekt – a jak vidíme, dokonce subjekt nižší úrovně, jako je třeba pes – může něco „zvykat“. (Může vůbec Hume předpokládat něco jako „belief“ u psa?)

(Praha, 070221-1.)